

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 346

Finanse publiczne

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Michał Sosnowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: K. Halina Kocur
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-477-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Tendencje zmian dochodów budżetu państwa w latach 2000-2012	11
Joanna Działo: Ewolucja ilościowych reguł fiskalnych w Unii Europejskiej w okresie kryzysu gospodarczego	25
Romana Głowicka-Wołoszyn, Feliks Wysocki: Uwarunkowania społeczno-ekonomiczne samodzielności finansowej gmin województwa wielkopolskiego	34
Mateusz Halka: Poprawa efektywności zamówień publicznych a sektor MSP	45
Tomasz Holeccki, Magdalena Syrkiewicz-Światała, Karolina Sobczyk, Katarzyna Lar, Michał Wróblewski: Współpraca samorządu terytorialnego z podmiotami ekonomii społecznej w obszarze ochrony zdrowia	53
Małgorzata M. Hybka: Transfery i finansowe instrumenty hybrydowe – komponenty agresywnej strategii podatkowej?.....	62
Agnieszka Jachowicz: Project realization in local self-government units after accession to the European Union	73
Aleksandra Jurkowska: Czynniki determinujące wycenę kontraktów CDS wystawianych na dług rządowy na świecie i w Polsce	81
Dorota Kawiorska: Kryzys zadłużenia jako stymulator reform w systemach ochrony zdrowia państw członkowskich Unii Europejskiej.....	92
Elwira Leśna-Wierszołowicz: Rozwój rynku pracowniczych programów emerytalnych w Polsce	103
Danuta Mierzwa, Magdalena Matkowska: Transmisja negatywnych zjawisk kryzysu finansowego na gospodarkę Polski.....	113
Danuta Miłaszewicz: Dążenie do stabilności fiskalnej na przykładzie polskiej gospodarki	124
Magdalena Miszczuk: Makroekonomiczne uwarunkowania sytuacji finansowej gmin.....	133
Katarzyna Owsiak: Problem efektywności wydatków jednostek samorządu terytorialnego.....	142
Monika Pasternak-Malicka: Sytuacja na rynku pracy młodych osób i jej wpływ na podejmowanie pracy nielegalnej.....	151
Paweł Piątkowski: Wybrane konsekwencje kryzysu zadłużeniowego w Unii Europejskiej w obszarze długu publicznego.....	166

Elwira Pindyk: Podatek od nieruchomości jako źródło dochodów a rozwój gminy	181
Wojciech Piontek: Opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Zagadnienia teoretyczne i prawne	192
Adriana Politaj: Wpływ pomocy publicznej na sytuację na rynku pracy w krajach Unii Europejskiej	204
Halina Rechul: Część oświatowa subwencji ogólnej jako podstawowe źródło finansowania wydatków na oświatę jednostek samorządu terytorialnego w Polsce	215
Magdalena Rękas: Tax instruments as an element of pro-family policy in France and in Poland	224
Alicja Sekuła: Analiza dochodów z udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych w gminach województwa pomorskiego	235
Przemysław Siudak: Rola specjalnych stref ekonomicznych w przyciąganiu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na teren Polski	246
Michał Sosnowski: Sprawność fiskalna podatków pośrednich	257
Joanna Spychała: Zadłużenie publiczne i wzrost gospodarczy w unii gospodarczej i walutowej w latach 2006-2013	270
Marcin Spychała: Zmiany w strukturze pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorstwom po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej	279
Edyta Sygut: Podatki i opłaty lokalne jako źródła dochodów gmin na przykładzie województwa śląskiego	289
Maciej Szczepkowski: Zasadność opodatkowania majątku	299
Tomasz Śmietanka: Budżet gmin Grójec, Koźienice, Szydłowiec w latach 2003-2012 jako instrument równoważenia rozwoju lokalnego	312
Radosław Witczak: Ocena nieprawidłowości w zastosowaniu metod szacowania podstawy opodatkowania dochodu w świetle orzeczeń NSA w 2013 r.	327
Iwona Wojciechowska-Toruńska: Fiscal discipline in a Muslim country – a case of Turkey	337
Dorota Wyszowska, Marzanna Poniatowicz: Wpływ systemu wyrównywania dochodów na możliwości inwestycyjne gmin w Polsce	347
Adam Wyszowski: Preferencje podatkowe jako funkcja obciążeń podatkowych	359
Jolanta Zawora: Sytuacja dochodowa samorządów gminnych w Polsce	368
Arkadiusz Żabiński: Znaczenie ulg podatkowych w procesie zwiększania wydatków badawczo-rozwojowych przedsiębiorstw	377

Summaries

Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Changes in the government budget revenues in 2000-2012	24
---	----

Joanna Działo: Evolution of numerical fiscal rules in the European Union in the period of economic crisis.....	33
Romana Głowicka-Woloszyn, Feliks Wysocki: Socio-economic background of financial self-sufficiency of Greater Poland communes	44
Mateusz Halka: Improving the efficiency of public procurement and SME sector.....	52
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Światała, Karolina Sobczyk, Katarzyna Lar, Michał Wróblewski: Cooperation of local government with social economy entities in the area of healthcare	61
Malgorzata M. Hybka: Hybrid transfers and financial instruments – aggressive tax strategy components?	72
Agnieszka Jachowicz: Realizacja projektów inwestycyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego po akcesji do Unii Europejskiej	80
Aleksandra Jurkowska: The determinants of the sovereign CDS pricing on the global market and in Poland	91
Dorota Kawiorska: The financial crisis as a stimulator of reforms in the health systems of Member States of the European Union	102
Elwira Leśna-Wierszolicz: The development of employee pension programs market in Poland	112
Danuta Mierzwa, Magdalena Matkowska: Transmission of negative phenomena of financial crisis on the Polish economy.....	123
Danuta Miłaszewicz: Pursuing fiscal sustainability on the example of the Polish economy.....	132
Magdalena Miszczuk: Macroeconomic conditions of the financial situation of local governments.....	141
Katarzyna Owsiak: Problem of the effectiveness of expenditure of local governments.....	150
Monika Pasternak-Malicka: The impact of the labor market on young people and their willingness to take up illegal employment.....	165
Paweł Piątkowski: Selected consequences of debt crisis in the European Union in the area of public debt	180
Elwira Pindyk: Property tax as a source of income vs. municipality development	191
Wojciech Piontek: The fee for municipal waste management. Theoretical and legal issues	203
Adriana Politaj: State aid for employment vs. a situation on the labour market in the European Union	214
Halina Rechul: The educational component of the general subsidy as the main source of financial funding that local government units have for educational expenditures	223
Magdalena Rękas: Instrumenty podatkowe jako element polityki rodzinnej we Francji i Polsce.....	234

Alicja Sekuła: Analysis of revenue from shares in the personal income tax in the municipalities of Pomeranian Voivodeship.....	245
Przemysław Siudak: The role of special economic zones in attracting direct foreign investments to Poland	256
Michał Sosnowski: Fiscal efficiency of indirect taxes	269
Joanna Spychała: Public debt and economic growth in the Economic and Monetary Union in the period 2006-2013	278
Marcin Spychała: Changes in the structure of state aid after Poland's accession to the European Union	288
Edyta Sygut: Local taxes and fees as a source of revenue of communes on the example of the Silesian Voivodeship	298
Maciej Szczepkowski: Legitimacy of property taxation	311
Tomasz Śmietanka: The budget of Koźienice, Grojec, Szydłowiec communes in the years 2003-2012 as an instrument of sustainable development on the local level.....	326
Radosław Witczak: Evaluation of the incorrectness of estimating of tax base in income taxes in the verdicts of Supreme Administrative Court in 2013	336
Iwona Wojciechowska-Toruńska: Dyscyplina fiskalna w kraju muzułmańskim – przykład Turcji	346
Dorota Wyszowska, Marianna Poniatoicz: System of revenue equalization and investment possibilities of communities in Poland	358
Adam Wyszowski: Tax expenditures as a function of burdens of taxation... ..	367
Jolanta Zawora: The income situation of local governments in Poland.....	376
Arkadiusz Żabiński: The importance of tax concessions in the process of increasing the research-development expenditure-in enterprises	389

Joanna Sychała

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

e-mail: joanna.sychala@ue.poznan.pl

ZADŁUŻENIE PUBLICZNE I WZROST GOSPODARCZY W UNII GOSPODARCZEJ I WALUTOWEJ W LATACH 2006-2013

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest analiza relacji między zadłużeniem publicznym a wzrostem gospodarczym w Unii Gospodarczej i Walutowej w latach 2006-2013. Artykuł składa się z dwóch części. Pierwsza dotyczy analizy teoretycznej współzależności między wzrostem gospodarczym a zadłużeniem publicznym. W drugiej części artykułu zbadano związek między długiem publicznym i wzrostem gospodarczym w strefie euro. Zweryfikowano hipotezę, według której narastaniu długu publicznego w relacji do PKB towarzyszy spadek tempa wzrostu gospodarczego. W końcowej części pracy przedstawiono najnowsze prognozy makroekonomiczne w zakresie kształtowania się perspektyw fiskalnych oraz tempa wzrostu gospodarczego na dwa najbliższe lata. Artykuł opracowany został na podstawie danych Eurostatu. W obliczeniach posługiwano się kategoriami: skonsolidowane zadłużenie i deficyt sektora *general government* oraz PKB w cenach rynkowych.

Słowa kluczowe: dług publiczny, wzrost gospodarczy, Unia Gospodarcza i Walutowa.

DOI: 10.15611/pn.2014.346.25

1. Wstęp

Stan finansów publicznych państw strefy euro uległ w ostatnich latach znacznemu pogorszeniu. Globalny kryzys finansowy spowodował pojawienie się dużych deficytów budżetowych, w wyniku czego nastąpił wzrost zadłużenia publicznego w większości państw członkowskich [Sychała 2013, s. 262].

Przezwyciężenie kryzysu fiskalnego stało się jednym z priorytetowych wyzwań dla Unii Europejskiej, a zwłaszcza dla Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW). Najwyraźniejszymi przejawami tego kryzysu są: niższe tempo wzrostu gospodarczego, nierównowaga budżetowa oraz wysokie zadłużenie publiczne i trudności z jego obsługą. Obecny kryzys fiskalny ma dwie główne przyczyny. Po pierwsze, jest on konsekwencją globalnego kryzysu finansowego, a po drugie – rezultatem słabości nadzoru fiskalnego w UE. Szczególnie nierozważnym posunięciem w odniesieniu

do państw uczestniczących w UGW było osłabienie nadzoru fiskalnego w latach dobrej koniunktury gospodarczej [Moździerz 2012, s. 77].

Z uwagi na fakt, iż problematyka oddziaływania długu publicznego na koniunkturę gospodarczą była i wciąż jest jednym z przedmiotów debaty wśród wielu teoretyków i praktyków ekonomii, głównym celem artykułu jest analiza relacji między zadłużeniem publicznym a wzrostem gospodarczym w Unii Gospodarczej i Walutowej w latach 2006-2013. Artykuł składa się z dwóch części. W pierwszej przedstawiono analizę teoretyczną, dotyczącą współzależności między wzrostem gospodarczym a zadłużeniem publicznym. Celem drugiej części artykułu jest empiryczna weryfikacja następującej hipotezy: narastaniu długu publicznego w relacji do PKB towarzyszy spadek tempa wzrostu gospodarczego. Oprócz tego zbadano związek między długiem publicznym i wzrostem gospodarczym w wybranych państwach strefy euro. W części badań nie uwzględniono Austrii oraz Irlandii ze względu na brak danych dotyczących wartości PKB za rok 2013 (stan na kwiecień 2014). Artykuł opracowany został na podstawie danych Eurostatu. W obliczeniach posługiwano się kategoriami: skonsolidowane zadłużenie i deficyt sektora *general government* oraz PKB w cenach rynkowych. W końcowej części pracy przedstawiono najnowsze prognozy makroekonomiczne w zakresie kształtowania się finansów publicznych oraz tempa wzrostu gospodarczego na dwa najbliższe lata.

2. Oddziaływanie deficytu budżetowego i długu publicznego na wzrost gospodarczy – ujęcie teoretyczne

Długookresowy wzrost gospodarczy zdeterminowany jest zachowaniem i wzmocnieniem stabilności fiskalnej. Jak definiuje Blanchard: stabilna polityka fiskalna to ta, która sprawia, że relacja długu do PKB jest w miarę stabilna i dąży do poziomu wyjściowego [Blanchard 1990, s. 11].

Tabela 1. Wpływ deficytu budżetowego na tempo wzrostu PKB w badaniach empirycznych

Badania	Spadek tempa wzrostu PKB w reakcji na pogorszenie salda budżetowego o 1% PKB
S. Fischer (1993)	0,133-0,241
W. Easterly, S. Rebelo (1994)	0,129-0,142
M. Blaney, N. Gemmell, R. Kneller (2001)	0,036-0,485
W. Easterly, R. Levine (1997)	0,093-0,177

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Próchnicki 2012, s. 25].

Tezę o negatywnym wpływie deficytu budżetowego na długofalowy wzrost gospodarczy wielokrotnie weryfikowano statystycznie. Z przeprowadzonych badań wynika, że oddziaływanie deficytu nie jest liniowe, co ukazują przedziały w tabeli 1. Przy niskim deficycie budżetowym koszty wywołane jego wzrostem są względnie

niskie, natomiast przy wysokim jego przyrost o kolejny 1% PKB będzie dużo silniej hamować rozwój [Próchnicki 2012, s. 25].

Notoryczny deficyt budżetowy oznacza ciągły wzrost długu publicznego i stwarza poważne niebezpieczeństwo popadnięcia w pułapkę zadłużeniową. Efekt ten może powstać w wyniku gwałtownego narastania długu publicznego oraz kosztów jego obsługi. Narastający dług publiczny państwo musi obsługiwać oraz spłacać, co oznacza wzrost podatków w przyszłości. W sytuacji, gdy wydatki ponoszone na obsługę długu rosną szybciej aniżeli dochody budżetowe, występowanie deficytu oznacza zmniejszenie przyszłych wydatków (głównie inwestycyjnych). W sytuacji, gdy rządy nie ograniczają wydatków, deficyt – a zarazem dług publiczny – rośnie. Ryzyko popadnięcia w pułapkę długu publicznego powstaje więc w wyniku chronicznych deficytów budżetowych, doprowadzających do tak wysokiego poziomu długu, iż jego terminowa obsługa i spłata stają się niemożliwe – wówczas bieżąca obsługa długu musi być finansowana z nowo zaciąganych pożyczek. W literaturze spotyka się również określenie tego zjawiska jako efektu „śnieżnej kuli” [Kolanowska-Kowalska 2008, s. 344; Ostaszewski (red.) 2010, s. 185; Juja (red.) 2011, s. 295].

Warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby do takiej sytuacji nie doszło, sformułowali na podstawie przeprowadzonych analiz Blanchard, O’Connell i Zeldes, nawiązujący w swoich badaniach do rozważań Domara i Lerner’a. Punktem wyjścia był warunek Domara, aby dynamika wzrostu długu publicznego była mniejsza lub równa dynamice wzrostu PKB [Próchnicki 2012, s. 28]:

$$\Delta\text{PKB}/\text{PKB} \geq \Delta\text{dług publiczny}/\text{dług publiczny}. \quad (1)$$

Według Lerner’a, przy spełnieniu tego warunku gospodarka samodzielnie „wychodzi z długu” i obowiązuje wówczas zależność – im wyższy wzrost PKB, tym lżej jest spłacać dług. O’Connell i Zeldes, na podstawie równania ograniczenia budżetowego rządu doszli do dalszych konkluzji. Pozwoliło to ostatecznie sformułować warunki stabilności fiskalnej: dynamika długu nie może być większa od obowiązującej stopy procentowej (i), co w praktyce oznacza uzyskiwanie przez pożyczkodawców stopy zwrotu z obligacji równej co najmniej obowiązującej stopie procentowej:

$$\Delta\text{dług publiczny}/\text{dług publiczny} < i. \quad (2)$$

Zestawiając ze sobą oba powyższe równania, otrzymujemy kolejną zależność: aby dług nie stwarzał problemów, gospodarka musi się rozwijać co najmniej w tempie wyznaczonym przez stopę procentową:

$$\Delta\text{PKB}/\text{PKB} = i. \quad (3)$$

Powyższe rozważania wskazują, że polityka rolowania długu w nieskończoność jest możliwa, ale tylko gdy spełnione będą jednocześnie wszystkie trzy warunki. Jednakże w długim okresie jest to praktycznie niemożliwe, gdyż po okresie wspomaganie koniunktury deficytem budżetowym niezbędne jest unormowanie relacji długu publicznego do PKB. Konieczne jest więc monitorowanie sytuacji fiskalnej

i podejmowanie bieżących działań, które w końcowym efekcie pozwolą na szybsze osiągnięcie równowagi budżetowej [Próchnicki 2012, s. 28-29].

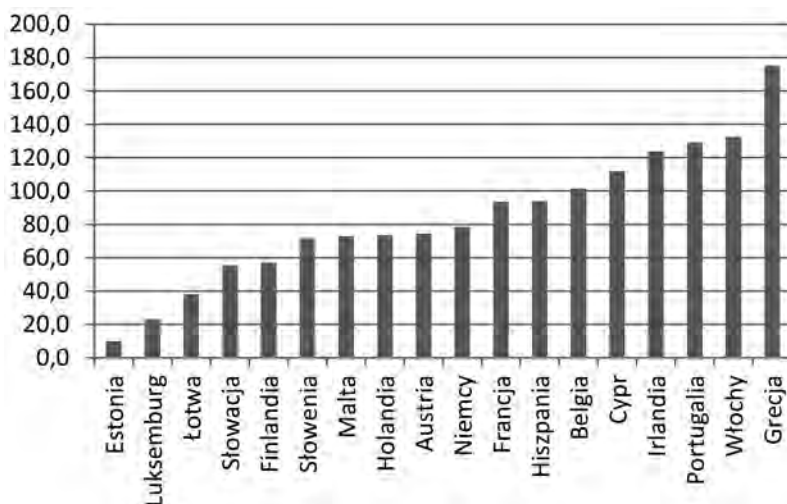
Przedmiotem wielu badań empirycznych był również wpływ wysokich poziomów zadłużenia publicznego na wzrost gospodarczy. Reinhardt i Rogoff na podstawie danych panelowych dla państw rozwiniętych wyznaczają na 90% wartość długu publicznego w relacji do PKB, powyżej której dług publiczny znacznie obniża tempo wzrostu gospodarczego [Reinhardt i Rogoff 2009]. Zbliżone wyniki uzyskali Cecchetti, Mohanty i Zampolli, którzy oszacowali krytyczny poziom zadłużenia dla państw OECD na 80-100% PKB [Cecchetti, Mohanty i Zampolli 2011]. Chociaż maksymalny poziom zadłużenia zależy od indywidualnej sytuacji poszczególnych państw (m.in. fazy cyklu koniunkturalnego, struktury demograficznej, wartości aktywów w posiadaniu sektora rządowego, awersji do ryzyka inwestorów), to badania te mogą stanowić punkt odniesienia dla określenia wartości progowej dla państw rozwiniętych [Rosati 2013, s. 23].

3. Oddziaływanie długu publicznego na wzrost gospodarczy – ujęcie praktyczne

Analizując zmiany relacji długu publicznego do PKB w obecnych państwach strefy euro w latach 2006-2013, można zauważyć spadek tej relacji w latach 2006 i 2007 oraz jej coroczny wzrost w latach 2008-2013. Spadek relacji długu publicznego do PKB w dwóch pierwszych latach wynikał z relatywnie wysokiego wzrostu nominalnego PKB, który neutralizował wzrost tego długu, wynikającego głównie z deficytów budżetowych. Natomiast implikowane światowym kryzysem finansowym i gospodarczym załamanie koniunktury gospodarczej w latach 2008-2010 w krajach strefy euro spowodowało: pogorszenie sald budżetowych (w 2009 r. w żadnym państwie strefy euro nie osiągnięto nadwyżki budżetowej) oraz wzrost obciążenia wydatkami na obsługę długu publicznego.

W latach 2006-2013 łączny dług publiczny wszystkich państw strefy euro wzrósł z 68,5% do 92,6% ich łącznego PKB. Ten skokowy wzrost relacji długu publicznego do PKB (o 24,1 p.p. w okresie ośmiu lat) był tylko częściowo spowodowany spadkiem PKB w niektórych państwach UGW – w głównej mierze był efektem kumulowania się szczególnie wysokich deficytów budżetowych w latach 2009-2010. Deficyty te powstały i pogłębiły się częściowo w wyniku cyklicznego spadku dochodów budżetowych w czasie niskiego wzrostu gospodarczego, a częściowo w wyniku wzrostu wydatków w ramach narodowych pakietów stymulacji fiskalnej zastosowanych w wielu państwach (w tym w szczególności finansowego wsparcia udzielonego zagrożonym bankom przez niektóre rządy). Skutkiem tych zjawisk był gwałtowny wzrost długu publicznego na skalę nienotowaną od końca drugiej wojny światowej. Należy jednak zaznaczyć, że w części państw strefy euro sytuacja fiskalna była bardzo trudna już przed wybuchem kryzysu [Rosati 2013, s. 11-12]. Poziomy deficytu budżetowego i długu publicznego przekraczały w wie-

lu państwach dopuszczalne wartości, zapisane w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w Pakcie Stabilności i Wzrostu. Mając na uwadze kryterium fiskalne długu publicznego w wysokości 60% PKB, ustalone w Traktacie z Maastricht w 2006 r., nie udało się go spełnić Włochom, Grecji, Belgii, Portugalii, Niemcom, Cypru, Francji, Malcie oraz Austrii. Dalsze pogłębienie nierównowagi budżetowej spowodowane kryzysem doprowadziło najbardziej zadłużoną część tych państw na skraj bankructwa. Do 2013 r. żaden z tych krajów nie obniżył poziomu zadłużenia publicznego poniżej 60% PKB, a dodatkowo do grupy państw przekraczających limit długu dołączyły Irlandia, Hiszpania, Holandia i Słowenia.

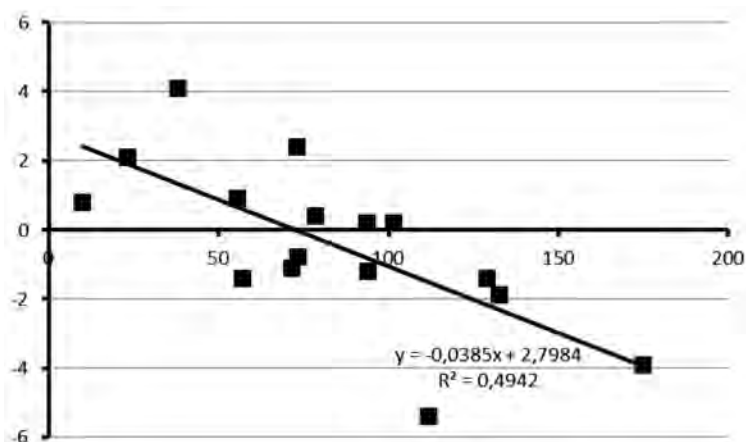
Rys. 1. Dług publiczny (% PKB) w 2013 r. w państwach strefy euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Nawiązując do badań Reinhardta i Rogoffa [2009], można stwierdzić, że na koniec 2013 r. w ośmiu państwach członkowskich UGW poziom długu publicznego przekroczył również wartość krytyczną 90% PKB (rys. 1). W okresie 2010-2013 cztery z nich (Grecja, Irlandia, Portugalia, Cypr) objęte zostały programem pomocy finansowej [IMF 2014]. Gospodarki tych państw charakteryzowało bardzo niskie, często ujemne tempo wzrostu gospodarczego. Zdecydowanie najtrudniejszą sytuację zanotowano w Grecji, która od 2007 r. nieprzerwanie wiodzie prym pod względem najwyższego poziomu zadłużenia publicznego w relacji do PKB, a od 2008 r. corocznie odnotowuje ujemne tempo wzrostu gospodarczego.

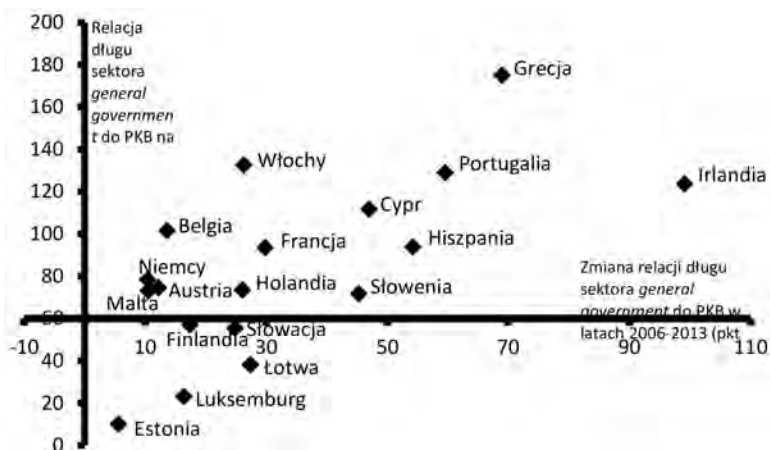
W celu empirycznej weryfikacji hipotezy sformułowanej we wstępie pracy przeprowadzono analizę zależności pomiędzy zadłużeniem publicznym a tempem wzrostu PKB, wyrażonych w procentach. Analizie poddane zostały państwa strefy euro, z wyłączeniem Austrii oraz Irlandii z uwagi na brak danych dotyczących wartości

PKB za rok 2013 (stan na kwiecień 2014). Rysunek 2 pokazuje, że istnieje istotna statystycznie ujemna zależność między poziomem długu publicznego a tempem wzrostu gospodarczego w 2013 r. w państwach objętych badaniem – wzrostowi relacji długu publicznego do PKB o 10 p.p. towarzyszy spadek rocznego tempa wzrostu PKB średnio o 0,385 p.p.

Rys. 2. Dług publiczny (% PKB) i tempo wzrostu PKB (%) w 2013 r. w państwach strefy euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Rys. 3. Zmiany długu sektora *general government* w państwach strefy euro w latach 2006-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Analizie poddano również zmiany zadłużenia publicznego we wszystkich państwach UGW w okresie 2006-2013. Wyniki przedstawia rysunek 3. W latach 2006-

-2013 w żadnym państwie strefy euro nie obniżyła się relacja zadłużenia publicznego w stosunku do PKB. Najmniejsze przyrosty odnotowano w Estonii (5,6 p.p.), Niemczech (10,4 p.p.), Malcie (10,5 p.p.) oraz Austrii (12,2 p.p.). Spośród sześciu państw o najwyższym zadłużeniu w wyrażeniu względnym na koniec 2013 r. (Grecja, Włochy, Portugalia, Irlandia, Cypr i Belgia), w trzech odnotowano największe przyrosty relacji długu publicznego do PKB: Irlandii (99,1 p.p.), Grecji (69 p.p.) i Portugalii (59,6 p.p.). Według najnowszych danych na koniec 2013 r. zaledwie pięć państw UGW nie przekroczyło ustalonego w Maastricht kryterium długu publicznego (Estonia, Luksemburg, Łotwa, Słowacja i Finlandia).

4. Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonej analizy dotyczącej związku między długiem publicznym i wzrostem gospodarczym w strefie euro w okresie 2006-2013 można wskazać na kilka kluczowych wniosków. Po pierwsze, zmiany długu publicznego determinują tempo wzrostu PKB w państwach strefy euro w umiarkowany sposób. Oznacza to, że narastaniu długu publicznego w relacji do PKB towarzyszy spadek tempa wzrostu gospodarczego – im wyższy jest poziom długu publicznego w relacji do PKB, tym tempo wzrostu gospodarczego jest niższe. Ponadto oceniono, iż oddziaływanie długu publicznego na wzrost gospodarczy różni się w poszczególnych państwach strefy euro. Dowiedziono również, że w badanym okresie największe przyrosty relacji długu publicznego do PKB wystąpiły w Irlandii, Grecji oraz Portugalii.

Najnowsze projekcje makroekonomiczne ekspertów EBC z marca 2014 r. wykazują, że dynamika realnego PKB w 2014 r. pozostanie umiarkowana, a od 2015 r. zacznie rosnać w powolnym tempie. Według szacunków realny PKB wzrośnie w 2014 r. o 1,2%, w 2015 r. o 1,5%, zaś w 2016 r. o 1,8%. Niekorzystny wpływ, jaki na perspektywy wzrostu gospodarczego wywierają: wysokie bezrobocie oraz potrzeba dalszej korekty bilansów w sektorze publicznym i prywatnym, powinien stopniowo się osłabiać. Z drugiej strony na aktywność gospodarczą powinno pozytywnie wpływać umacnianie się popytu na eksport ze strefy euro oraz prognozowana niewielka poprawa popytu wewnętrznego (sprzyjają temu m.in. postępy osiągnięte w konsolidacji fiskalnej i reformach strukturalnych). W zakresie perspektyw fiskalnych oczekuje się, że wskaźnik relacji deficytu do PKB dla strefy euro spadnie z 3% w 2013 r. do 2,7% w 2014 r., co wynika z konsolidacji fiskalnej w różnych krajach strefy euro i wycofania pomocy państwowej dla sektora finansowego. W 2016 r. przewiduje się spadek deficytu do 2,1% dzięki korzystnemu wpływowi składnika cyklicznego, związanego z obniżeniem się wolnych mocy produkcyjnych oraz poprawą składnika strukturalnego (choć ma być wolniejsza niż w ubiegłych latach). W związku z tym, przewiduje się, że saldo strukturalne budżetu w 2014 r. zauważalnie się poprawi. Wskaźnik skonsolidowanego długu publicznego do PKB w strefie euro ma osiągnąć apogeum w 2014 r. (ok. 96% PKB), natomiast od 2015 r. – po raz pierwszy od wybuchu kryzysu finansowego – ma zacząć się obniżać [EBC 2014, s. 8-17].

Z uwagi na bardzo umiarkowane perspektywy wzrostu gospodarczego w większości państw strefy euro przywracanie równowagi fiskalnej będzie trudne. Słabe rokowania związane są zarówno ze znacznym poziomem zadłużenia sektora prywatnego, koniecznością jego redukcji, jak i z wysokim poziomem bezrobocia. Działania na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego z zastosowaniem aktywnej polityki fiskalnej będą ograniczone przez wysoki poziom długu publicznego oraz utrudnione wysiłki na rzecz konsolidacji fiskalnej w państwach najbardziej zadłużonych (m.in. z uwagi na niekorzystne tendencje demograficzne oraz obciążenie sfery finansów publicznych deficytowymi systemami zabezpieczeń społecznych) [Rosati 2013, s. 12]. Mimo znacznych postępów w konsolidacji fiskalnej osiągniętych w ostatnich latach zrównoważenie finansów publicznych w strefie euro wymaga dalszych działań dostosowawczych. Sprowadzenie wysokich – a w wielu państwach wciąż rosnących – wskaźników długu publicznego na ścieżkę spadkową musi więc pozostać kwestią najwyższej wagi. Aby możliwe było czerpanie korzyści ze wzmocnienia unijnych ram polityki fiskalnej, państwa powinny przestrzegać narzuconej zasady i reguły oraz w uzgodnionych terminach wdrażać postanowienia paktu fiskalnego [EBC 2014, s. 9].

Literatura

- Blanchard O.J., 1990, *Suggestions for a New Set of Fiscal Indicators*, OECD Working Papers no. 79.
- Cecchetti S.G., Mohanty M.S., Zampolli F., 2011, *The real effects of debt*, Paper presented for the „Achieving maximum long-term-growth” symposium sponsored by Federal reserve Bank of Kansas City, Jackson Hole, Wyoming, 25-27 August 2011.
- EBC, 2014, *Biuletyn miesięczny*, marzec, Wydawnictwo NBP, Warszawa.
- IMF, 2014, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/europe.htm> (15.04.2014).
- Juja T. (red.), 2011, *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Kolanowska-Kowalska B., 2008, *Polityka fiskalna*, [w:] B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak (red.), *System finansowy w Polsce*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Moździerz A., 2012, *Przesłanki powołania rady fiskalnej w Polsce*, Zeszyt Naukowy PTE nr 12, Wydawnictwo PTE, Kraków.
- Ostaszewski J. (red.), 2010, *Finanse*, wyd. 5 zm., Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Próchnicki L., 2012, *Rola deficytu budżetowego w gospodarce – ewolucja teorii i praktyki*, [w:] D. Miłaszewicz (red.), *Stabilizacja fiskalna. Teorie i doświadczenia wybranych gospodarek*, Wydawnictwo ZAPOL, Szczecin.
- Rosati D.K., 2013, *Konsolidacja fiskalna a kryzys zadłużenia w strefie euro*, [w:] L. Oręziak, D.K. Rosati (red.), *Kryzys finansów publicznych. Przyczyny, mechanizm, drogi wyjścia*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Reinhardt C.M., Rogoff K.S., 2009, *The time is different. Eight centuries of financial folly*, Princeton University Press, Princeton.
- Spychała J., 2013, *Stan budżetu państwa w Polsce w obliczu światowego kryzysu gospodarczego na tle Unii Europejskiej*, [w:] M.G. Woźniak (red.), *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Kryzys finansów publicznych – przyczyny, implikacje, perspektywy spójności społeczno-ekonomicznej*, z. 30, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

PUBLIC DEBT AND ECONOMIC GROWTH IN THE ECONOMIC AND MONETARY UNION IN THE PERIOD 2006-2013

Summary: The main aim of the article is to present the relationships between public debt and economic growth in the Economic and Monetary Union in the period 2006-2013. The article consists of two parts. The first part deals with theoretical analysis of the relationships between economic growth and public debt. The second part of the article examines the relationship between public debt and growth economy in the euro area. The paper verifies the hypothesis that the accumulation of public debt to GDP ratio is accompanied by a decline in the economic growth. In its final part the paper presents the latest economic forecasts in shaping the fiscal outlook and economic growth for the next two years.

The article has been prepared based on Eurostat data. The calculations used a category of consolidated general government debt and GDP at market prices.

Keywords: public debt, economic growth, Economic and Monetary Union.